

KAREL HAVLÍČEK BOROVSKÝ - KRÁL LÁVRA

LITERÁRNÍ TEORIE

Literární druh a žánr:

satirická alegorická báseň (poezie, epika)

Literární směr:

knížně poprvé vydáno r. 1870 – posmrtně (vytvořeno v době vyhnání v Brixenu – pol. 50. let – závěr autorova života); doznívající národní obrození

Slovní zásoba:

použitý jazyk je lidový (prostý a jednoduchý), poměrně zastaralý (mnoho archaismů – např. “kvas”) a velice vtipný, obsahuje mnoho hovorových, ale i knižních výrazů; dále zde nalezneme přirovnání a personifikaci (lidské vlastnosti u neživých předmětů)

Rytmus, verš, rým:

text je složen do strof; každá strofa obsahuje 7 veršů; verš je velice jednoduchý, rým nepravidelný

Stylistická charakteristika textu:

pohádkové motivy (lidské vlastnosti vrby, nadpřirozené prvky) i jazykové prostředky (personifikace, archaismy, apod.); jednoduchý, ale trefný humor

Vypravěč:

vypravěčem je sám autor – vnější nezávislý pozorovatel děje (-er forma)

Postavy:

KRÁL LÁVRA: oblíbený irský král; je považován za hodného, ale kvůli zvláštnosti ve svém vzhledu (oslí uši) má sklon ke krutosti; KUKULÍN: králův holič, mladý a nezkušený – tedy i neschopný neprozradit velké tajemství; ČERVÍČEK: český muzikant

Děj:

báseň vypráví o králi Lávrovi, který byl velice oblíbený → ulpíval na něm jediný stín pochybnosti, jelikož si nechával stříhat vlasy pouze jednou za rok a pokazit své holiče popravít → jednoho dne tato služba vyšla i na Kukulína → jeho matka, vdova, však šla za králem prosit o jeho milost → král se zastyděl a milost Kukulínovi skutečně udělil, ovšem pod podmínkou, že si vše, co při stříhání viděl, nechá navždy pro sebe → Kukulín souhlasil, ale začalo ho tížit, že se s tajemstvím nemůže nikomu svěřit → na matčinu radu navštívil poustevníka, který ho poslal vše vypovědět staré vrbě → za nějaký čas se konala u krále hostina, kam byli pozvaní i hudebníci → ti cestou procházeli okolo oné vrby → basista Červíček ztratil kolík od své basy a nový si vyřezal právě z této vrby → během hostiny se místo hudby začalo z basy linout královo tajemství, které Kukulín vrbě prozradil → od té doby tak všichni věděli, že král má oslí uši → zprvu rozzlobený král nakonec Kukulínovi odpustil a dál i se svým handicapem pokojně vládl

Prostor a čas:

dílo vypráví příběh o irském králi (místo děje tedy Irsko), ale přeneseně můžeme jako prostor děje chápat i Čechy (autor totiž nepřímo kritizuje rakousko-uherského krále); čas není blíže specifikován

Kompozice

kratší rozsah – v závěru přináší autor mravní ponaučení (běžné u bajky); kompozice vyprávění je chronologická (přímá časová návaznost děje)

Význam sdělení (hlavní myšlenky díla):

nepřímá kritika rakousko-uherského panovníka; u člověka nezáleží na vzhledu, ale na jeho chování a charakteru

LITERÁRNÍ HISTORIE - společensko-historické pozadí vzniku

Politická situace (mocenské konflikty, aj.):

revoluce ve většině evropských měst (1848); Všeslovanský sjezd v Praze → povstání potlačeno (1848); František Josef I. rakouským císařem (1848)

Základní principy fungování společnosti v dané době:

strach z rakousko-uherské tajné policie (cenzura, atd.)

Kontext dalších druhů umění:

HUDBA: Bedřich Smetana (1824-1884)

Kontext literárního vývoje:

Božena Němcová (Babička, Divá Bára, V zámku a v podzámčí); romantismus je v literatuře pozvolna nahrazován realismem

AUTOR

Život autora:

Karel Havlíček Borovský (1821-1856) – český básník období realismu, novinář, politik (příslušník 2. generace národních buditelů), ekonom, považovaný za zakladatele moderní české žurnalistiky a lit. kritiky a kritik rakousko-uherského státního aparátu; narození a dětství v Borové → od r. 1833 studoval v Německém (dnes Havlíčkově) Brodě na gymnáziu → studium filozofie v Praze → vstup a následný odchod z kněžského semináře kvůli panujícím poměrům (→ silná kritika římskokatolické církve) → v rámci svého proruského názoru absolvoval na začátku 40. let 19. stol. cestu do Ruska → roční pobyt jako vychovatel → r. 1844 se vrátil → změna názoru (nemožnost slovanské vzájemnosti) → začátek tištěné tvorby → brilantní kritika románu J. K. Tyla → r. 1846 se stal (na doporučení Františka Palackého) redaktorem Pražských novin → za revoluce r. 1848 založil Národní noviny (1. ryze český deník, velmi kritický vůči absolutistickému režimu) → velká popularita → podíl na organizaci Všeslovanského sjezdu (+ návštěva Polska a Chorvatska) → po potlačení revoluce byl poprvé vězněn → poté zvolen poslancem do říšského sněmu → imunita → propuštění z vězení → r. 1850 byly Národní noviny zakázány → vykázán z Prahy → Kutná Hora (založení časopisu Slovan) → r. 1851 pod tlakem zastavil vydávání Slovanu → obrovský tlak a další soudní procesy → návrat do Německého Brodu → ústraní → v zimě r. 1851 byl deportován do alpského Brixenu a důsledně střežen → r. 1855 mu byla dovolena cesta za rodinou (během cesty se dozvěděl o smrti manželky) → Německý Brod → smrt v Praze r. 1856 na tuberkulózu → pohřeb s účastí Boženy Němcové, Františka Palackého nebo Karla Jaromíra Erbena; ZAJÍMAVOSTI: zasadil se o názvy Václavské a Karlovo náměstí pro tehdejší Koňský, resp. Dobytčí trh

Vlivy na dané dílo:

irská a řecká mytologie; národní obrození; absolutistická vláda Rakouska-Uherska

Vlivy na jeho tvorbu:

příklon k Rusku → později změna názoru; Ján Kollár; roční pobyt v Rusku; odpor k absolutistickému státnímu aparátu Rakouska-Uherska

Další autorova tvorba:

tvořil především kritická a satirická díla, politicky zaměřená proti rakousko-uherskému režimu; Obrazy z Rus (po návratu z Ruska); Epigramy; Tyrolské elegie (z vyhnání v tyrolském Brixenu); Křest sv. Vladimíra (kritika ruského cara, potažmo i rakousko-uherského režimu)

Inspirace daným literárním dílem (film, dramatizace, aj.):

FILM: Král Lávra (čs. animovaný/loutkový film, 1950) – režie: Karel Zeman

LITERÁRNÍ KRITIKA

Dobové vnímání díla a jeho proměny:

dílo bylo velmi oblíbené a je tomu tak i v současnosti – částečně o tom svědčí zfilmování z r. 1950

Aktuálnost tématu a zpracování díla:

zejména pro svou jednoduchost je dílo svým zpracováním příjemné i pro dnešního čtenáře

satira - literární žánr, který kritizuje nedostatky a chyby za pomoci ironie, karikatury a komičnosti

alegorie - neboli jinotaj (skrytý význam); jde o text, jehož znění skrytě vypovídá o něčem jiném, co v textu není přímo řečeno (podobný význam jako symbolika) – např. Farma zvířat (George Orwell) nebo Ze života hmyzu (Karel Čapek)

české národní obrození - OBDOBÍ: poslední třetina 18. stol. - r. 1848; CÍL: pozvednutí českého jazyka a národního vlastenectví obyvatel; VÝZNAMNÍ OBROZENCI: Josef Dobrovský, Josef Kajetán Tyl, Josef Jungmann, Božena Němcová, Karel Hynek Mácha, Karel Jaromír Erben, František Palacký, aj.

realismus - umělecký směr zejména 2. poloviny 19. století; navazuje na romantismus; zachycuje pravdivou a věrnou skutečnost; centrem pozornosti jsou většinou průměrní lidé; PŘEDSTAVITELÉ: Lev N. Tolstoj, Honoré de Balzac, Charles Dickens, Henrik Ibsen, Mark Twain, Jack London, Gustave Flaubert nebo Fjodor M. Dostojevskij